

Разова спеціалізована Вчена

Рада ДВНЗ «УжНУ»

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Феннича Василя Петровича на дисертаційну роботу Гуменюка Віктора Вікторовича на тему: «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності України в умовах цифровізації», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Нотаріальна діяльність має важливе правоохоронне та попереджувальне значення, яке виражається у посвідчення прав та фактів, які мають юридичне значення, а також вчинення інших нотаріальних дій, що дає змогу учасникам матеріальних відносин належно і законно реалізувати надані їм права та обов'язки, усуваючи причини виникнення в майбутньому правових спорів між учасниками матеріальних відносин. Через нотаріальне посвідчення прав та фактів, нотаріус надає їм юридичної сили, сигналізуючи всім, що порушень закону ним не виявлено. В цьому відношенні нотаріальна діяльність відіграє важливу роль для суспільства та держави, бо націлена на охорону та захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

Нотаріальна діяльність тісно переплетена з матеріальними відносинами, характерною рисою яких в останні роки стала системна цифровізація, де передача прав на матеріальні та нематеріальні блага проводиться в електронному форматі за допомогою цифрових технологій. Подібні зміни настільки щільно увійшли в суспільне життя, що вслід за матеріальним правом, цифровізація починає все

більш активніше проявлятися в процесуальному праві. Оскільки інститут нотаріату називають превентивним правосуддям, нотаріальна діяльність, яка регламентується нормами матеріального та процесуального права не могла залишитися осторонь процесів діджиталізації. Надання нотаріальних послуг в електронному форматі, робить нотаріальну діяльність прозорою, доступнішою, економічною та більш ефективною. Все це робить актуальним дослідження теоретичних та практичних аспектів здійснення нотаріальної діяльності в умовах запровадження цифровізації та її вплив на умови та порядок вчинення нотаріальних дій.

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами.

Тема дисертації була затверджена вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Роботу виконано відповідно до науково-правового напрямку дослідження Ужгородського національного університету «Актуальні проблеми законодавства України в контексті розвитку європейського приватного права» (номер державної реєстрації 0115U003901)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, її достовірність і новизна.

Необхідність розв'язання актуальних проблем, які покладені в основу дисертаційного дослідження, визначили його мету: розкриття юридичної природи та порядку здійснення нотаріальної діяльності в умовах війни та запровадження цифровізації, розв'язанні комплексу теоретичних і практичних проблем, що виникають під час здійснення нотаріальної діяльності в умовах цифровізації.

Варто відзначити вдале використання здобувачем діалектичного методу та методу класифікації, що допоміг визначити зміни у правовому регулюванні організації нотаріальної діяльності в умовах цифровізації, особливостях трансформації нотаріальної діяльності та проаналізувати трансформаційні зміни в умовах цифровізації охоронних нотаріальних дій.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Системний та комплексний характер дослідження дає змогу використати результати, досягнуті автором, для вирішення питань, які постають перед наукою цивільного права та нотаріального процесу. Теоретичний та практичний характер результатів роботи підтверджується можливістю розробити дієві правові механізми для ефективного функціонування нотаріату в умовах стрімкої цифровізації, що є критично важливим для України та має величезне практичне значення для забезпечення стабільного функціонування цивільного обороту, ефективного захисту прав людини в умовах діджиталізації всіх сфер життя, а також для успішного просування України на шляху європейської інтеграції. Крім того, матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів з базових курсів «Нотаріат», «Цивільне право», спецкурсів «Доктрина цивільного права», під час проведення лекційних та семінарських занять тощо.

Оцінка та оформлення змісту дисертації, її завершеність, аналіз її розділів

Структура дисертаційного дослідження обумовлена метою та завданнями роботи і складається зі вступу, трьох розділів, що поділені на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг рукопису становить 263 сторінки, у тому числі основний текст – 204 сторінки, список використаних джерел (327 найменувань) – 38 сторінок, додаток – 2 сторінки.

Дисертація виконана державною мовою.

Результати дослідження відображено в 4 наукових фахових виданнях, визначених МОН України, 4 тезах виступів на міжнародних науково-практичних конференціях протягом 2024-2025 років та 1 публікації у зарубіжному журналі, що додатково відображають наукові результати дисертації.

У Вступі переконливо розкрито актуальність дисертаційного дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, висвітлено

теоретико-методологічну основу, наукову новизну й практичне значення дисертаційної роботи, розкрито особистий внесок здобувача, подано відомості про апробацію результатів дослідження, висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У Розділі 1 «Правові засади організації нотаріальної діяльності в Україні в умовах цифровізації» автор зосередив свою увагу на історико-правових аспектах становлення нотаріальної діяльності в Україні та аналізу змін у правовому регулюванні організації нотаріальної діяльності в умовах цифровізації. Крім того, була проведена авторська класифікація сучасної еволюції нотаріату в Україні з врахуванням цифрових технологій, а також відзначені трансформації нотаріальної діяльності в умовах війни.

У Розділі 2 «Правові трансформації у регулюванні загальних правил вчинення нотаріальних дій в умовах цифровізації» досліджується та розкривається юридична природа нотаріальних дій та визначаються базові поняття, зумовлені впливом процесів диджиталізації на нотаріальну діяльність (цифрові нотаріальні акти, цифрове нотаріальне діловодство тощо). Додатково аналізується дистанційне вчинення нотаріальних дій та ідентифікація учасників нотаріального процесу, вплив штучного інтелекту на нотаріальну діяльність, питання кібербезпеки та інші не менш важливі питання, що пов'язані з цифровізацією нотаріату.

У Розділі 3 «Цифровізація та її вплив на вчинення окремих нотаріальних дій» автор на окремих прикладах демонструє можливості цифровізації нотаріальної діяльності при посвідченні правочинів, здійснення спадкових прав та вчинення охоронних нотаріальних дій.

У Висновках до дисертації автор узагальнює результати наукового дослідження, дає відповіді на окреслені у Вступі завдання та визначає перспективи подальшого дослідження по темі дисертації.

Дані про відсутність текстових запозичень та інших порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

За результатами вивчення дисертації В.В. Гуменюка на тему «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності України в умовах цифровізації» текстових запозичень, не супроводжених належними посиланнями, а також інших порушень академічної доброчесності, в тому числі випадків академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, рецензентом не виявлено. Отже, дисертація є творчою та оригінальною роботою, що дозволяє її винести на публічне обговорення та захист.

Зауваження щодо відповідності оформлення дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота носить актуальний та завершений характер, націлена на вирішення ряду теоретичних і практичних проблем, які пов'язані з вчиненням нотаріальних дій з використанням цифрових технологій.

В порядку дискусії прошу під час публічного захисту результатів дисертаційного дослідження надати відповіді на наступні запитання:

1. Однією із характерних рис нотаріальної діяльності є її безспірність. Така її риса підтверджується законодавчо. Так, Закон України «Про нотаріат» вказує, що «за обґрунтованою письмовою заявою заінтересованої особи, яка звернулася до суду, та на підставі отриманого від суду повідомлення про надходження позовної заяви заінтересованої особи, яка оспорує право або факт, про посвідчення якого просить інша заінтересована особа, вчинення нотаріальної дії зупиняється до вирішення справи судом» (ч. 4 ст. 42). Безспірність нотаріальної діяльності досягається за рахунок того, що факти відбуваються перед нотаріусом (наприклад, прийняття на депозит грошових сум чи цінних паперів) або перед нотаріусом особи виражають свою волю на набуття певних прав та обов'язків (зокрема, особи дійсно мають намір укласти правочин певного змісту, усвідомлюють права й обов'язки один щодо одного та готові під цим підписатися). Разом із тим, цифровізація нотаріальної діяльності зумовлює дистанційне надання нотаріальних послуг, де особистого спілкування нотаріуса та осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії не

має. Виходить, що цифровізація не тільки міняє форму нотаріальної діяльності дій, але й її сутність. Чи не буде дистанційне вчинення нотаріальних дій, яке зменшує рівень контролю за поведінкою нотаріуса та учасників нотаріального процесу призводити до збільшення спорів щодо законності нотаріальних дій, що, в підсумку, призведе до збільшення навантаження на судову систему країни? Якщо так, то як цьому запобігти?

2. Цифровізація нотаріальної діяльності міняє багато аспектів роботи нотаріуса, одним із яких виступає формування електронної нотаріальної справи. Ефективність та довіра до електронної нотаріальної діяльності багато в чому буде залежати від забезпечення незмінності та схоронності вчинення електронних нотаріальних дій та достовірному відображенню інформації про них у електронній нотаріальній справі. Питання безпеки електронної нотаріальної діяльності повинно поширюватися і на самого нотаріуса, щоб не допустити зловживання з його сторони. Одним із варіантів як можна цього уникнути в сучасному цифровому середовищі є використання технології Blockchain. Як Ви ставитеся до використання цієї технології для забезпечення незмінності електронної нотаріальної справи?

3. За результатом проведеного дисертаційного дослідження, автор пропонує виділяти таку категорію як цифровий нотаріальний акт та характеризує його ознаки (стор. 93-94). Проте, в 2020 році Закон України «Про нотаріат» був редагований, внаслідок чого такий об'єкт нотаріальної діяльності як «нотаріальний акт» зник. Наскільки доречно знову повертатися до цього об'єкту, нехай і в контексті цифровізації нотаріальної діяльності, якщо він свого часу зазнавав постійної критики з боку практиків та науковців?

Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Проведене дисертантом В.В. Гуменюком дослідження на тему «Трансформації у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності України в умовах цифровізації» відповідає вимогам до рівня його наукової обґрунтованості, поставлене наукове завдання виконано здобувачем на високому науковому рівні і свідчить про належне оволодіння автором

методологією наукової діяльності. Публікації по темі дисертації відображають її основний зміст, акцентуючи увагу на наукових положеннях, що виносяться на захист, частина з яких пройшла апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Представлена до захисту дисертація в цілому відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол від 31 березня 2022 року №3) та актуальним вимогам до оформлення дисертації, встановленим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року №40.

Враховуючи вищенаведене, вважаю, що автор дисертації – Гуменюк Віктор Вікторович – за результатами публічного захисту дисертаційного дослідження заслуговуватиме на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» спеціальністю 081 «Право».

Рецензент,

**доцент кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ», к.ю.н.**

Василь ФЕННИЧ

**Підпис к.ю.н., доцента В.П. Феннича засвідчую,
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»**

Олена МЕЛЬНИК

